

НАТ Србија

Национално тело за акредитацију
и проверу квалитета у високом образовању
Комисија за акредитацију и проверу квалитета

Булевар Михајла Пупина 2
канцеларија 477, 11000 Београд
Т: +381 11 313 09 63
Е: office@nat.rs
www.nat.rs

Датум: 29.05.2020. године

ТЕМАТСКА АНАЛИЗА

ИЗВЕШТАЈА РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА О АКРЕДИТАЦИЈИ СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА ПРВОГ И ДРУГОГ СТЕПЕНА У ПОЉУ ТЕХНИЧКО ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА У СКЛАДУ СА НОВИМ ПРАВИЛИМА КОЈА СУ СТУПИЛА НА СНАГУ МАРТА 2019. ГОДИНЕ

- Др Ана Јаковљевић, секретар НАТ -

УВОД

У складу са новим правилници о акредитацији, који су ступили на снагу у марту 2019 . године у поступак акредитације су уведене рецензентске комисије (РК), састављене од три наставника, једног студента и једног представника привреде, са задатаком да проуче документацију коју је високошколска установа поднела уз захтев, као и да се у посети увере у тачност навода не би ли утврдили чињенично стање релевантно за доношење одлуке о акредитацији.

У овој тематској анализи коришћени су извештаји рецензентских комисија о акредитацији 67 студијских програма првог и другог степена студија у пољу техничко-технолошких наука. Институције које су поднеле захтеве за акредитацију студијских програма су следеће¹: Висока инжењерска школа „Техникум Таурунум“ Београд, Висока техничка школа струковних студија Ниш, Висока техничка школа струковних студија Нови Сад, Висока техничка школа струковних студија Урошевац – Лепосавић, Висока школа примењених струковних студија Врање, Висока школа струковних студија Београдска Политехника, Висока школа техничких струковних студија Чачак, Универзитет Привредна академија - Факултет за економију и инжењерски менаџмент Нови Сад, Универзитет у Београду - Електротехнички факултет Београд, Универзитет у Београду - Машински факултет Београд, Универзитет у Београду - Пољопривредни факултет Београд, Универзитет у Крагујевцу, Универзитет у Крагујевцу - Факултет инжењерских наука Крагујевац, Универзитет у Нишу - Електронски факултет Ниш, Универзитет у Нишу - Пољопривредни факултет Крушевац, Универзитет у Новом Саду - Пољопривредни факултет Нови Сад, Универзитет у Новом Саду - Факултет техничких наука Нови Сад и Универзитет Унион - Никола Тесла - Факултет за инжењерски менаџмент Београд.

¹ Високе школе струковних студија су овде наведене под ранијим називима јер су захтеви за акредитацији поднети у време пре формирања академија струковних студија. Изузетак је једино Висока техничка школа струковних студија у Новом Саду која још увек није ушла у састав академије.

У оквиру наведеног броја налазе се извештаји различитих врста и нивоа студија и они су приказани у Табели 1 и Графикону 1:

Табела 1:

Врста програма	Број
Основне академске студије - ОАС	25
Мастер академске студије - МАС	25
Специјалистичке академске студије - САС	2
Основне струковне студије – ОСС	2
Мастер струковне студије – МСС	9
Специјалистичке струковне студије - ССС	4
УКУПНО	67

Графикон 1

Спровођење поступка за акредитацију студијских програма је започело пре годину дана (мај 2019) па је зато и узорак извештаја већи у односу на претходно спроведену тематску анализу која је обухватила акредитацију високошколских установа јер су посете у тим поступцима кренуле касније (септембар 2019) па је с тога у тој анализи и узорак био мањи у тренутку израде извештаја. У случају ове анализе, због већег узорка, подаци се могу сматрати репрезентативнијим.

И код анализе рецензентских извештаја који су предмет ове тематске анализе је уочљива разлика у писању извештаја рецензентских комисија, што је и очекивано обзиром да се нови систем акредитације још увек уходава. Ни у овим извештајима нису јасно назначене похвале и препоруке што указује да би можда у наредном периоду требало модификовати образац и ускладити га са начином извештавања ENQA панела који у оквиру сваког стандарда има део у коме се наводи чињенично стање, које у великој већини извештаја није као такво јасно издвојено, затим коментари панела као и похвале/препорукe. Анализирани извештаји, поред наведеног нејасног дефинисања чињеничног стања и коментара, углавном садрже само констатацију испуњености стандарда. О томе је било речи и у претходној тематској анализи и предлог је био да се модел извештаја допуни следећим категоријама код сваког од стандарда који се анализира: релевантне чињенице, анализа чињеница, похвале, препоруке и закључак РК, како би се коментари РК још јасније уобличио и ефикасније применили.

Такође, неуједначеност се огледа и у броју страница извештаја које се крећу од 30 до 70 а који је последица разноликог приступа у писању извештаја. Неки извештаји садрже податке о обављеној посети док се у другима не наводе никакве информације на ту тему па би можда и у том сегменту било потребно да се извештаји унапреде. То се исто односи и на извештаје о самовредновању. Додатно, када су у питању извештаји о самовредновању можда би било добро направити разлику између оног што је установа сама препознала као простор за унапређење квалитета и онога што рецензентска комисија предлаже.

Анализом извештаја је уочено да се доста често извештаји пишу у контексту уочавања недостатака уместо афирмативно. На пример: едукацији запослених није посвећено довољно пажње, уместо потребно је/препорукa је посветити више пажње едукацији запослених. Такође један део извештаја садржи коментаре у којима се установи упућују критике без предлога како да се недостаци отклоне . Ова опажања је неопходно узети у разматрање у контексту изградње културе квалитета.

Оно што можда захтева додатно прецизирање је које примедбе су отклоњиве а које неотклоњиве у контексту времена потребног за поступање по њима јер су комисије у делу за препоруке наводиле и оне које се односе на техничку исправку документације као и препоруке које се односе на суштинско унапређење квалитета институције. Пример могућег решења овог питања али само у контексту временске компоненте која је потребна за оцену испуњености стандарда, се налази у Табели 2.

Табела 2

	Отклоњивост примедби
Кратак рок – до 30 дана од посете	Доставља се допуна документације и стандард се сматра испуњеним
средњи рок - до 4 године	Давање препоруке
Дужи рок - до 7 година	Стандард није испуњен

Коначно, у анализи наведених извештаја уочено је да се опис стандарда не поклапа са нумеричком оценом која је дата на крај извештаја па би у том смислу било потребно предузети одговарајуће кораке. На пример: установа се налази у првој акредитацији студијског програма и нема података о оцењивању и пролазности студената што сама рецензентска комисија констатује али даје оцену 10. Примећено је такође, да се коментари и похвале које се односе на један стандард, наводе и у оквиру другог/других стандарда.

У Табели 3 наведени су бројеви похвала и препорука за 67 студијских програма првог и другог степена по стандардима за акредитацију студијских програма, док је у Графикону 2 и Графикону 3 приказан шематски приказ броја препорука.

Табела 3

Предмет евалуације	Похвале	Препоруке
1. Структура студијског програма	1	6
2. Сврха студијског програма	1	5
3. Циљеви студијског програма	0	7
4. Компетенције дипломираних студената	0	4
5. Курикулум	0	22
6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма	0	6
7. Упис студената	1	4
8. Оцењивање и напредовање студената	0	7
9. Наставно особље	3	36
10. Организациона и материјална средства	3	84
11. Контрола квалитета	3	85
Укупно	12	320

Из табеле се може закључити да су рецензентске комисије дале процентуално 3.61 похвала и 96.38 посто препорука установама за унапређење квалитета студијских програма. Највише препорука (скоро половина) је било у домену Стандарда 10 – Организациона и материјална средства и Стандарда 11 – Контрола квалитета. Детаљнија анализа похвала и препорука по стандардима за акредитацију високошколских установа је дата у Анексу 1. Реалну учесталост препорука и похвала је у овој анализи тешко измерити јер се, због примене униформних процедура, препоруке дате установи у оквиру једног студијског програма врло често понављају, посебно у случајевима када су комисије у истом или сличном саставу имале задатак да рецензирају по неколико студијских програма те с тога вишеструка понављања препорука и похвала у том смислу нису ушла у коначан број. Уместо тога у анексу је приказан број препорука и похвала које су утврђене за сваки стандард.

Графички приказ препорука у оквиру стандарда се налази у наставку.

Графикон 3

ТРЕНДОВИ И ПИТАЊА КОЈИ СУ ПРОИСТЕКЛИ ИЗ ПОХВАЛА И ПРЕПОРУКА

РЕЦЕНЗЕНТСКИХ КОМИСИЈА

1. Структура студијског програма

У оквиру овог стандарда комисије су институцијама углавном сугерисале да је потребно унапредити аспекте који се односе на практичан рад студената, развој комуникационих вештина као и редизајнирање структуре студијског програма како би се повећала ефикасност студирања и програм учинио атрактивнији. Препоруке су се односиле и на начин избора предмета и преласка студената са једног програма на други као и дефинисање модула јер је уочено да је у неким случајевима прикладније да се уместо модула у оквиру једног студијског програма издвоји више студијских програма као посебне целине.

2. Сврха студијског програма

Код сврхе студијског програма рецензентске комисије су уочиле да је потребно јасно дефинисање чему програм служи, да је неопходно дефинисати атрибуте нивоа датог студијског програма, која знања се стичу и како су та знања усмерена као и разликовање датог студијског програма од осталих сродних програма који се изводе у оквиру дате установе. Код струковних програма препоручено је да се направи боља равнотежа између општег и стручног образовања. Комисија је у једном случају истакла као похвалну подршку привреде за акредитацију одређеног студијског програма као пример добре сарадње високошколске установе и привреде.

3. Циљеви студијског програма

У оквиру стандарда три комисије су препоручиле установама да јасно дефинишу компетенције студената како би се предвиђени излазни профил јасно позиционирао на тржишту рада, као и да је неопходно да се акценат стави на стицање практичних вештина од стране студената. Такође је истакнуто да циљеви конкретног студијског програма треба да буду повезани са циљевима установе, да јасно дефинишу циљ постојања програма као и да они буду представљени у додатку дипломи.

4. Компетенције дипломираних студената

Када су у питању компетенције дипломираних студената препоруке комисија су се односиле на дефинисање најважнији компетенција, уже дефинисање општих способности, нијансирање разлика у односу на компетенције које студенти стичу на другим сличним програмима као и на унапређење сарадње са привредом како би се унапредиле практичне компетенције.

5. Курикулум

У оквиру овог стандарда препоруке комисија су биле у домену структуре курикулума коју је требало или модификовати или побољшати у контексту повећања компетенција студената, затим ускладити исходе учења са националним оквиром квалификација као и да је потребно да оне јасније буду дефинисане. Такође установама је препоручено да повећају трајање праксе, да повећају број инжењерских предмета као и да број изборних предмета буде већи. Коментари комисија су се односили и на квалитет и савременост литературе предвиђене програмом као и на подстицаје да установа уведе/унапреди издавачку делатност. Установама је сугерисано и преиспитивање методологије израчунавања ЕСП бодова као и активније учешће студената и привреде у утврђивању квалитета студијског програма.

6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност студијског програма

Препоруке рецензентских комисија су се односиле на модернизацију и упоредивост студијских програма са програмима из иностранства. Установама је од стране комисија сугерисано да јасније прикажу упоредивост студијског програма и могућности обезбеђења мобилности наставника и студената на нивоу установе јер би јаснији приказ студентима омогућио бољи увид и сагледавање могућности за одабир еквивалентних предмета, посебно у смислу трансфера ЕСПБ.

7. Упис студената

У оквиру овог стандарда комисије су се осврнуле на два аспекта: услове за упис и промотивне активности. У оквиру услова за упис установама је препоручено да јасно дефинишу услове за упис као и да организују припремну наставу. Што се тиче промотивних активности комисије су препоручивале интензивирање промотивне кампање али су и хвалиле установе за њихово спровођење.

8. Оцењивање и напредовање студената

Рецензентске комисије су у оквиру овог стандарда дале препоруке за унапређење ефикасности и квалитета студирања, стимулисање студената као и утврђивање правила и критеријума за оцењивање уз пружање адекватне помоћи кроз евентуално организовање допунске наставе као и пружање адекватне помоћи студентима са хендикепом.

9. Наставно особље

У оквиру стандарда наставно особље комисије су се освртале на различите аспекте па је највећи број препорука установама упућен везано за број наставног особља и њихово ангажовање које се одражава на оптерећење како наставника тако и установе. У оквиру унапређења квалитета наставног особља комисије су установама препоручивале континуирано усавршавање особља, подмлађивање кадра, анализу критеријума за избор, дефинисање политике запошљавања као и прављење плана развоја и унапређења наставног кадра. Такође је истакнуто да је важна сарадња наставника са привредом као и где је то могуће установа би требало да ангажује запослене у привреди у оквиру наставног процеса како би се повећале практичне компетенције и знања студената. Установама је препоручено и да развијају сопствену издавачку делатност као и да стимулишу наставно особље да објављује уџбенике и радове у часописима.

10. Организациона и материјална средства

У анализи овог стандарда приметно је да се половина препорука односи на материјалне ресурсе и начине њиховог побољшања и њима су обухваћене: набавка рачунара, софтвера и информационих система, опремање и осавремењивање лабораторија, обезбеђивање додатног простора и обрадивог земљишта, прилагођавање простора за студенте са хендикепом, и повећање прихода комерцијализацијом. Друга половина препорука се односи на сарадњу са привредом, организацију и управљање и библиотечки фонд. Препоручено је да се повећају наставне базе у привреди, унапређење односа са привредом као и повећање броја уговора о пословно техничкој сарадњи. Највећи број препорука у овом другом делу се односи на унапређење библиотечног фонда: покривеност обавезних предмета, квалитет уџбеника и

литературе као и проширење капацитета библиотека. Коначно, када је у питању организација и управљање препоруке су се односиле на унапређење рада институције у контексту побољшања односа према корисницима, унапређење организационе структуре установе као и сарадња организационих јединица у оквиру ње.

11. Контрола квалитета

У оквиру овог стандарда комисије су се осврнуле на различите аспекте које се тичу контроле квалитета. Учешће студената у оквиру система квалитета је обухватило препоруке у области укључивања студената у процесе унапређење квалитета, њихову едукацију о систему квалитета као и присуству студената у органима високошколске институције. Исти број препорука се односио и на редовно спровођење активности предвиђене системом квалитета као и на унапређење квалитета запослених, како наставног тако и ненаставног особља кроз обуке и усавршавања. Комисије су дале препоруке установама и у области организације система а које се тичу рада одбора за квалитет и његовог састава, затим синхронизацију рада служби установе као и промовисање културе квалитета. Највише препорука су комисије дале у области анализе и планирања и предлагале да установе између осталог анализирају пролазност студената на испитима, добијених оцена, додељивање ЕСП бодова предметима у оквиру курикулума, итд. У области планирања препоручена је израда стратешки важних докумената као што су: стратегија, планови за развој наставног подмлатка, за развој научно-истраживачког рада, план унапређења материјалних и лабораторијских ресурса, план развоја људских ресурса итд.

ЗАКЉУЧАК

Као и код претходно урађене тематске анализе и овде је могуће извући прелиминарне закључке о досадашњем поступању рецензентских комисија у поступку акредитације студијских програма а који могу бити корисни за унапређење рада комисија и да допринесу уједначавању извештаја као основа за будуће тематске анализе.

Како би се извештаји у будуће уједначили неопходно је

1. Да Комисија за акредитацију и проверу квалитета јасно дефинише правила о поступању рецензентских комисија;
2. Допунити извештај рецензентских комисија;
3. Организовати додатне обуке рецензентата;
4. обучити Стручну службу која би требало да у фази прпреме преилимиарних извештаја, током посете као и током сачињавања коначног извештаја усмерава рад рецензентских комисија у складу са ставовима и закључцима Комисије за акредитацију и проверу квалитета утврђених на основу претходно спроведених анализа;

АНЕКС 1

<i>Предмет евалуације</i>	<i>Поткатегорије</i>	<i>Учесталост</i>	
		<i>похвале</i>	<i>препоруке</i>
1. Структура СП	Организација програма	1	3
	Захтеви тржишта	0	3
2. Сврха СП	Суштина СП	0	5
3. Циљеви СП	Дефинисање циљева	0	7
4. Компетенције дипломираних студената	Дефинисање компетенција	0	3
	Сарадња са привредом	0	1
5. Курикулум	Структура курикулума	0	8
	Састав комисије за одбрану радова	0	3
	ЕСПБ	0	4
	Литература и издавачка делатност	0	5
	Учешће заинтересованих страна	0	2
6. Квалитет, савременост и међународна усаглашеност СП	Модернизација	0	1
	Упоредивост	0	3
	Приказ	0	2
7. Упис студената	Промотивне активности	1	2
	Услови за упис	0	2
8. Оцењивање и напредовање студената	Ефикасност и квалитет студирања	0	6
	Студенти са хендикепом	0	1
9. Наставно особље	Политика запошљавања	0	2
	Квалитет наставног особља	2	10
	Сарадња са привредом	0	3
	Уџбеници и чланци	1	6
	Број наставног особља	0	11
	Сагласност за наставнике	0	2
	Јавност података	0	2
10. Организациона и материјална средства	Организација и управљање	0	10
	Сарадња са привредом	0	10
	Библиотека	1	22
	Материјални ресурси	2	42
11. Контрола квалитета	Студенти у процесу осигурања квалитета	0	15
	Редовно спровођење активности у процесу осигурања квалитета	1	15

	Запослени	1	15
	Анализа и планирање	1	25
	Организација система осигурања квалитета	0	10